

تحلیل نقاط قوت و ضعف بازدیدهای علمی در نظام آموزش عالی کشاورزی

Analysis of the strengths and weaknesses of field trips in agricultural high education system

محمد ادريس اله ويسي^{۱*}، بيان ريحاني فر^۲، علي اصغر ميرك زاده^۳

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی دانشگاه رازی کرمانشاه

^۲ دانشجوی کارشناسی ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه رازی کرمانشاه

^۴ استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه رازی کرمانشاه

E-mail: Edris_ed@yahoo.com

* نویسنده مسئول

خلاصه

در دهه های اخیر، نقش کیفیت نظام آموزشی در پرورش توانمندی های دانشجویان در پیوند نظری و عمل و ورود به عرصه کارآفرینی، مورد تأکید قرار گرفته است. از جمله راهکارهای مؤثر در تحقق این مهم، فراهم نمودن فرصت یادگیری تجربی در قالب بازدیدهای علمی است. هدف این بررسی کیفی، تحلیل نقاط قوت و ضعف بازدیدهای علمی در گروه ترویج کشاورزی دانشگاه رازی از نگاه دانشجویان بود. داده ها با تکنیک مصاحبه نیمه ساختاریافته با ۱۸ نفر از دانشجویان که بازدید را تجربه کرده بودند جمع آوری و با تکنیک تحلیل محتوا مورد تجزیه تحلیل قرار گرفت. یافته ها نشان داد، مواردی نظیر کمبود امکانات رفاهی، نداشتن صداقت مراکز بازدید در ارائه توضیحات لازم و ترس از نداشتن دسترسی به سرمایه کافی پس از بازدید برای آغاز کسب و کارهای کارآفرینانه کشاورزی، از جمله نقاط ضعف بازدید های علمی از دید دانشجویان به شمار می رود. در عین حال، بازدید علمی با درک عمیق و تثبیت آموخته های نظری، القای روحیه جمع گرایی و افزایش سرمایه اجتماعی، آمادگی ورود دانشجویان کشاورزی به عرصه کارآفرینی را فراهم می سازد. در ادامه، راهکارهایی نظیر دادن اطلاعات پیش از انجام بازدید و افزایش بازدیدها به منظور توسعه کارآفرینی در آموزش عالی کشاورزی از سوی دانشجویان ارائه شد.

واژه های کلیدی: بازدید علمی، کارآفرینی، آموزش عالی کشاورزی

Abstract

In recent decades, the role of quality of educational system in the upbringing of capabilities of students in theory and practice and enter the field entrepreneurship, were emphasized. Among the effective strategies in the realization of this goal is making experimental learning opportunity in the form of field trips. The goal of this Qualitative study is analysis of the strengths and weaknesses of kept secret field trips in the perspective of students of department of agricultural extension. Data interview technique with semi-structured with 18 people of the students that visit had experienced, collecting and "In Content analysis, the analysis. Findings showed that cases such as lack of facilities, lack of sincerity visit centers in presenting necessary explanations and fear" i decrying enough access to the capital after visits to begin gaining کارآفرینانه works and agriculture, including weak points of the scientific visit of the students. In the meantime, scientific visit with a deep understanding and stabilization of theory, suggesting a spirit of nationalism and the increase in social capital, students readiness to enter the arena agricultural entrepreneurship, for the nation. In continuation, strategies like giving information before the visit and the increase in such visits in order to expand businesses in higher education of the agricultural students presented.

Key Words: Field trips, Entrepreneurship, Agricultural high education

مقدمه

نظام آموزش کشاورزی نقش مهم تربیت نیروی انسانی متخصص و در واقع سرمایه‌ی انسانی مورد نیاز برای توسعه‌ی بخش کشاورزی را عهده‌دار است. کارا و اثربخش بودن نظام آموزش عالی کشاورزی در گرو شناسایی چالش‌ها و تنگناهای پیش روی آن می‌باشد. یکی از نارسایی‌های نظام آموزش عالی کشاورزی در بسیاری کشورها، بی‌توجهی به واحدها و درس‌های عملی و پرداختن بیش از اندازه به درس‌های نظری و آموزش‌های کلاسی است. از آنجایی که توسعه‌ی همه‌جانبه‌ی بخش کشاورزی در گرو گسترش و تعمیق آموزش کشاورزی در سطوح مختلف می‌باشد، در این راستا پارسا (۱۳۸۳) بیان می‌دارد که یکی از مهم‌ترین سطوح آموزش کشاورزی، آموزش عالی می‌باشد که وظیفه و نقش مهمی در افزایش بهره‌وری و کارایی نیروی انسانی در این بخش دارد. دانشجو در آموزش عالی به هدف‌هایی مانند دستیابی به شایستگی در شغل خاص، افزایش شوق یادگیری در فرد، پیدا کردن مهارت‌های فکری و استدلال منطقی و خودداری از پیروی کورکورانه و افکار کلیشه‌ای و غیره نایل می‌شود (ورمزیاری و همکاران، ۱۳۸۷). نظام آموزش کشاورزی نیازمند فراگیرانی است که همواره با محیط طبیعی و اجتماعی در تعامل بوده و به صورت تجربی در محیط واقعی نحوه برخورد با نارسایی‌ها را بیاموزند تا بتوانند در رویارویی با تنگناهای واقعی زندگی، محیط کار و دگرگونی‌های بخش کشاورزی کارآمد و قاطع برخورد کنند (آقاسی زاده، ۱۳۸۵). در واقع ناهماهنگی و کمبود ارتباط بین آموزش عالی کشاورزی و بخش‌های اجرایی کشاورزی، باعث شده است که آموزش عالی در تحقق هدف‌های خود که شناسایی فرصت‌های شغلی در بخش کشاورزی و آماده ساختن افراد جوان برای ورود به مشاغل مربوطه است به موفقیت چندانی دست پیدا نکند (زمانی و بهرامی، ۱۳۸۰). یادگیری بهینه هنگامی شکل می‌پذیرد که تدریس درس تنها به آموزش مطالب نظری نباشد و با روش‌های عینی و قابل درک همراه شود یکی از روش‌های فعال و نوین تدریس گردش علمی می‌باشد که باعث افزایش انگیزه مشارکت فعال فراگیران می‌شود و منجر به یادگیری بهتر و فراموشی دیرتر و پردازش مهارت‌های ذهنی و خلاقیت و نوآوری

می‌شود و همچنین باعث تقویت حس مشارکت می‌شود (جباری و ماهو، ۱۳۸۹). شکل و همکاران (۲۰۱۱) به نقل از ماری (۲۰۰۹) بیان می‌دارد که وظیفه‌ی آموزش عالی برقراری تعادل بین مطالب نظری و عملی در هر زمینه می‌باشد. همچنین می‌گویند که آموزش عالی به سرعت همه چیز را در جهان پیرامون تغییر می‌دهد. نیاز به این تغییر فقط در تغییرات دانشگاهی خلاصه نمی‌شود و باید زندگی دانشجویان را نیز تغییر دهد. به این منظور باید از فعالیت‌های آموزشی گوناگون مانند سمینارها، بحث‌ها، ارائه‌ها، گردش‌های علمی و غیره در راستای نیل به این مهم بهره گرفت. با فراهم آوردن این شرایط که دانشجویان خود مستقیم پدیده‌ها را دیده و کسب تجربه کنند، یادگیری در همه دوران زندگی در آنان شکل خواهد گرفت.

عبارت بازدید علمی یا گردش علمی یکی از روش‌های بررسی و بازیابی در بین روش‌های گوناگون تدریس جا دارد. گردش علمی یا فعالیت تجربی خارج از مدرسه، شامل بررسی‌های مستقیم و دست اول درباره‌ی یک مسئله، جمع‌آوری اطلاعات از راه مشاوره، پرسشنامه، مصاحبه، اندازه‌گیری، نمونه‌برداری و دیگر روش‌های تحقیقی می‌باشد (صفوی، ۱۳۷۲؛ حجازی، ۱۳۸۵). بازدید علمی یعنی اینکه در یک دوره زمانی یک نفر یا یک گروه به قصد تغییر در زندگی عادی به یک سفر علمی و هدفمند بروند اطلاق می‌شود که هدف آن تقویت و غنی کردن و مکمل برنامه‌های آموزشی از راه مشاهده‌های دست اول، تجربه‌های مستقیم بیرون کلاس و غیره است که در محیط کلاس قابل دستیابی نیست (شکیل و همکاران، ۲۰۱۱). فضای آزاد و بدون سقف و موقعیت‌های واقعی و طبیعی، بهترین آزمایشگاه برای کسب دانش است که خانه و مدرسه نمی‌توانند جایگزین آن شوند. محیط بیرون و واقعی سازگار با غریزه‌ی ذاتی فراگیران می‌باشد که حس کنجکاوی را برانگیخته و به الگوپذیری، شناسایی شرایط و روابط و در نتیجه کشف و خلق شرایط جدید می‌پردازد. گردش علمی یکی از بهترین روش‌هایی است که باعث گسترش فکر و اطلاعات انسان از همان پیرامون خود می‌شود. با اینکه انسان به طور ناخودآگاه در محیط

به یادگیری می‌پردازد ولی اگر این دیدارها هدفمند و برنامه‌ریزی شده باشد تأثیرگذاری‌های بیشتر و عمیق‌تر و یادگیری پایدارتری را به دنبال خواهد داشت .

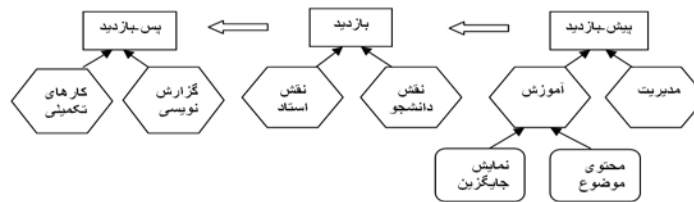
بازدیدهای علمی مکمل درس‌های نظری می‌باشند که دانشجویان را از ذهن‌گرایی به واقع‌نگری سوق داده و آنان را به درک درست از پدیده‌های محیطی رهنمون می‌شود. هدف‌های عمده‌ی بازدیدهای علمی-آموزشی شامل؛ کمک به درک مفاهیم و تنگناهای نظری، قرار دادن دانشجو در محیط‌های جدید و کسب برداشت‌های تازه، پرورش حس کنجکاوی شخصی در کمک به شناخت صحیح محیط و تجربه‌ی نظام یافته (سیستمی) دیدن و درک یکپارچه از محیط می‌باشد (سایت رشد). حجازی (۱۳۸۵) ایجاد علاقه نسبت به اجرای عملیات یک موضوع، پیدا کردن گروه‌های مختلف سازنده، افزایش دقت و دیده در فراگیران، ایجاد تنوع در برنامه‌ی آموزشی را از موارد استفاده‌ی گردش علمی در آموزش برشمرده است که در این راستا مایرز و جونز (۲۰۰۹) بیان داشته‌اند که باید همانند دیگر برنامه‌های آموزشی اصول، هدف‌ها و مفاهیم بازدید علمی به خوبی طرح شود تا مشارکت‌کنندگان یا دانشجویان بتوانند به آسانی بین اصول و مفاهیم برنامه‌ی آموزشی و بازدید علمی ارتباط برقرار کنند. به طور کلی بازدید علمی رهیافتی برای افزایش علاقه، انگیزه و درک دانشجویان نسبت به مطالب درسی است (EETAP, 2002). بازدیدهای جمعی سبب خواهد شد دانش‌آموزان ضمن تجربه‌کردن پدیده‌های جدید بتوانند مطالب فراگرفته شده را به همدیگر منتقل نمایند زیرا این تجربه‌ها هیچگاه به صورت فردی قابل دستیابی نیست (میرزاآقایی، ۱۳۸۷) همچنین کسانی که تا پیش از بازدید از درس خاصی بیزار بوده‌اند ممکن است پس از بازدید به آن درس علاقه‌مند شوند و نگرش آنان به آن درس مثبت شود. همچنین در بازدید علمی برخوردها و تعامل‌های بین افراد باعث می‌شود که افراد اجتماعی بار آمده و روابط اجتماعی خود را بهبود بخشند (برین، ۲۰۱۱ و دمیرکایا و آتایتر، ۲۰۱۱).

به نظر خسروی پور و سلیمانپور (۱۳۸۸) یکی از عمده دلایل بیکاری دانش‌آموختگان بخش کشاورزی نارسایی در آموزش‌های تجربی و کاربردی مناسب در دانشکده‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی می‌باشد و تأکید دانشگاه‌ها بر موضوع تجربه عملی و مهارت آموزی و تدریس درس‌های مورد نیاز بازار را پیشنهاد می‌کنند. آنان در الگوی خود برای بهبود کیفیت آموزش به منظور توسعه‌ی اشتغال دانش‌آموختگان مواردی مانند؛ انجام گردش‌ها و بازدیدهای علمی از واحدهای تولیدی دانش‌آموختگان، برقراری ارتباط موثر مراکز آموزشی با بخش کشاورزی و واحدهای تولیدی ذریبط، اضافه کردن آموزش خوداشتغالی به دوره‌ی کارآموزی رشته‌ها و اجرای برنامه‌های کارگروهی در مراکز رشد و اشاعه‌ی آن بین دانشجویان را بیان کرده‌اند. حجازی و همکاران (۱۳۷۹) فراهم نمودن امکان بازدید دانشجویان از محیط و سازمان‌های ذریبط و همچنین اجرای درس‌های کارآموزی برای آشنایی با فعالیت‌های آنان و انتخاب شغل آینده را از جمله فعالیت‌هایی نام برده‌اند که برنامه‌ریزی فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی گروه ترویج و آموزش کشاورزی را بهبود می‌بخشد.

برای نائل آمدن به بیشتر بازدیدهای علمی و افزایش سطح کیفیت آن باید از یک برنامه‌ریزی دقیق، تدارک امکانات، برنامه‌ی زمان‌بندی شده و آمادگی بالای مجریان برخوردار، زیرا در صورت نداشتن نظم و برنامه‌ی از پیش آماده نشده، می‌توان اثرهای منفی در بر داشته باشد. در طرح‌ریزی گردش علمی مواردی مانند محدود کردن میزان فعالیت و بررسی و پرهیز از تعیین موضوع‌های گسترده و گوناگون، ارتباط دادن بازدید با موضوعات مرتبط توسط آموزشگر، گروه‌بندی فراگیران و تعیین کار هر گروه توصیه می‌شود. در این راستا فعالیت‌های مربوط به گردش علمی را در سه مرحله‌ی پیش از گردش علمی، ضمن گردش علمی و پس از گردش علمی دسته‌بندی نمود. همچنین گردش‌های علمی از نظر زمان شامل چهار نوع گردش علمی کوتاه‌مدت و پرشتاب، گردش علمی یک یا دو ساعته،

گردش علمی روزانه و گردش علمی هفتگی و ماهیانه می‌باشد. که در این میان بیشتر گردش‌های علمی دانشگاهی در گروه گردش‌های علمی روزانه می‌باشد (حجازی، ۱۳۸۵).
 مایرز و جونز (۲۰۰۹) بر این باورند که در برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی برای یک بازدید علمی موفق باید سه مرحله‌ی مهم را در نظر گرفت. نخستین مرحله یک بازدید موفق تحت عنوان مرحله‌ی پیش-بازدید^۱ است که در این مرحله باید با دید کلی جامع به بستر سازی و مهیا کردن شرایط پیش از بازدید و آمادگی برای اجرای بازدید علمی پرداخت. مرحله پیش بازدید شامل دو عنصر اصلی آموزش^۲ و مدیریت^۳ می‌باشد که عنصر آموزش خود شامل دو بخش نمایش جایگزین^۴ و محتوی موضوع^۵ می‌باشد. هم‌چنین مرحله دوم یا خود بازدید نیز دارای دو عنصر نقش دانشجو یا مشارکت کننده^۶ و نقش آموزشگر^۷ است، در نهایت مرحله سوم یا پس-بازدید^۸ در یک گردش علمی موفق به گزارش یا خلاصه نویسی^۹ و فعالیت‌های تکمیلی^{۱۰} اختصاص می‌یابد.

شکل ۱: مدل برنامه ریزی بازدید علمی (Mayers & Jones, 2009)

- 1 Pre-trip
- 2 Instruction
- 3 Administration
- 4 Vicarious Exposure
- 5 Topic Content
- 6 Participant Role
- 7 Instructor Role
- 8 Post-trip
- 9 Debriefing
- 10 Culminating

از جمله اقدام‌هایی که در مرحله‌های پیش از بازدید علمی صورت می‌گیرد مشخص نمودن هدف گردش علمی و طرح‌ریزی دقیق آن، هماهنگی پیشی با مسولین محل بازدید و بازدید از آن مکان، مشخص کردن مواردی که باید فراگیران در بازدید یاد بگیرند، ارائه‌ی منابعی برای آگاهی فراگیران در زمینه‌ی موضوع گردش علمی، مطلع کردن مسولین محل بازدید از علت و تاریخ بازدید، تهیه و تنظیم پرسش‌هایی که باید فراگیران در گردش علمی پاسخ گویند، تعیین وظایف هر یک از فراگیران در جمع‌آوری اطلاعات و مدارک برای تهیه‌ی گزارش کار، گوشزد کردن نکته‌های ایمنی به فراگیران، مشخص کردن نوع لباس و وسایل ضروری برای گردش علمی، تصمیم‌گیری پیشی درباره‌ی بودجه و وسیله‌ی نقلیه و امکانات می‌باشد. اجرای برنامه‌ی بازدید به موقع، صحبت کردن در رابطه با بازدید در طول مسیر، انعطاف‌پذیر بودن برنامه در صورت وجود عامل‌های احتمالی و غیرمترقبه، هدایت جریان بازدید علمی به گونه‌ای که در همه حال فراگیران باعلاقه و فعالانه شرکت نمایند، راهنمایی فراگیران در یافتن پاسخ پرسش‌های مطرح شده‌ی آنان و در نهایت پیش بردن بازدید طبق برنامه‌ی زمانی تعیین شده از جمله فعالیت‌ها در ضمن گردش علمی می‌باشد. پس از بازدید علمی با یادآوری مشاهده‌ها و یافته‌های سفر، بحث و نتیجه‌گیری از مطالب آموخته شده، مقایسه‌ی نتایج به دست آمده با هدف‌های گردش علمی و پرسش‌های مطرح شده‌ی پیشی و بررسی نارسایی‌ها ضمن گردش علمی به ارزشیابی بازدید صورت گرفته پرداخته می‌شود (حجازی، ۱۳۸۵).

با توجه به مطالب بیان شده در مورد آموزش عالی کشاورزی و بازدیدهای علمی هدف کلی دنبال شده در این پژوهش تحلیل نقاط قوت و ضعف بازدیدهای علمی و نقش آن در کارآفرینی نظام آموزش عالی کشاورزی می‌باشد. هدف‌های اختصاصی شامل بررسی و بررسی مزیت‌های بازدیدهای علمی از دید دانشجویان، شناسایی انتقادهای دانشجویان به فرایند بازدید علمی، بررسی پیشنهادها و راهکارهای ارائه شده توسط دانشجویان برای بهبود روند بازدیدهای علمی در دانشکده می‌باشد.

روش‌شناسی تحقیق

بررسی کیفی حاضر با روش تحلیل محتوا صورت گرفت. منظور از این روش این است که بتوان بر پایه آن، ویژگی‌های زبانی یک متن گفته یا نوشته شده را به طور واقع‌بینانه یا عینی و به طور نظام‌مند شناخت (کریندورف، ۷۸). برلسون (۱۹۵۲) بیان می‌دارد که تحلیل محتوا یک تکنیک تحقیقاتی به منظور توصیف عینی، نظام‌مند و کمی ظاهر محتوای آشکار ارتباط‌های است. هم‌چنین سرمد و همکاران (۱۳۸۱) بیان نمودند که برای بررسی محتوای آشکار پیام‌های موجود در یک متن از این روش استفاده می‌شود. بنابراین رایج‌ترین شکل ارائه‌ی داده‌ها که به طور اساسی وظیفه‌ی تلخیص را بر دوش دارد فراوانی‌ها هستند، فراوانی‌های مطلق مانند شمار بارهای دیده شده در نمونه یا فراوانی‌های نسبی مانند درصدهای حجم نمونه (هولستی، ۷۳؛ GAO, 1996, Gallader et al. 2000) می‌باشد. در این تحقیق نیز تحلیل با استفاده از فراوانی تکرار جمله‌ها در متن گزارش‌ها صورت گرفته است. داده‌های پژوهش از راه مصاحبه نیمه ساختار یافته جمع‌آوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. جامعه‌ی مورد بررسی دانشجویان سال آخر ترویج ۱۳۸۶ گروه ترویج و توسعه روستایی دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی بودند که بیشترین شمار بارهای تجربه‌ی بازدید را در طول تحصیل داشته‌اند.

نتایج، بحث و پیشنهادها

داده‌های پژوهش پس از تجزیه تحلیل در قالب سه دسته‌ی مزیت‌های بازدیدهای علمی، انتقادهای به بازدیدهای علمی و در نهایت پیشنهادها و راهکارهای ارائه شده توسط دانشجویان دسته‌بندی و مقوله‌بندی شد. در جدول شماره ۱ که بیانگر مزیت‌های بازدیدهای علمی از دیدگاه دانشجویان می‌باشد نشان داده شده است که با توجه به فراوانی جمله‌های تکرار شده سه مورد از آنان؛ درک عمیق‌تر از درس و تثبیت آموخته‌های نظری، القای روحیه‌ی کارگروهی و جمع-گرایی به منظور کاهش خطر در کارآفرینی، ایجاد انگیزه و نگرش مثبت به کارآفرینی در بازدید بیشترین اهمیت را به خود اختصاص داده است. از نتایج برخاسته از نظرات دانشجویان

چنین برمی آید که برای بالا بردن کیفیت درس‌های تدریس شده و همچنین بار آوردن دانشجویان جمع‌گرا، نوآور و کارآفرین باید در نظام آموزشی به ویژه آموزش عالی کشاورزی توجه ویژه‌ای به برگزاری بازدیدهای علمی داشته و نقش آن را در ایجاد یک نظام آموزشی پویا و سازنده برجسته‌تر نمود.

جدول شماره ۱: مزیت‌های بازدیدهای علمی از نظر دانشجویان

فراوانی	عبارت‌های توصیف کننده
۱۴	درک عمیق‌تر از درس و تثبیت آموخته‌های نظری
۱۱	القای روحیه‌ی کارگروهی و جمع‌گرایی به منظور کاهش خطر در کارآفرینی
۱۰	ایجاد انگیزه و نگرش مثبت به کارآفرینی در بازدید
۳	پرورش دیدگاه‌های کارآفرینانه در ذهن
۳	یادگیری بخشی از مهارت‌های دیده شده در حین بازدید
۳	تقویت مهارت ارتباطی دانشجویان و سرمایه‌ی اجتماعی
۳	افزایش اعتماد به نفس و کاهش ترس در بازدید نسبت به آغاز کسب و کارهای همانند
۲	تنوع در موضوع مورد یادگیری
۲	متفاوت بودن مطالب بازدید با درس‌های نظری
۱	الگو گرفتن از عملکرد کارآفرینان موفق در بازدید

پیرو بیان نقاط قوت و مزیت‌های هر مقوله‌ای، نقاط ضعف و انتقادهایی نیز بر آن وارد می‌آید که برای نیل به این مهم به مفهوم‌پردازی و شکل‌دهی به انتقادهای دانشجویان در مورد بازدیدهای علمی از نظر دانشجویان پرداخته شد، که عبارت‌های توصیف‌کننده‌ی این موضوع در جدول شماره ۲ ارائه و مقوله‌بندی شده است. انتقادهای بیان شده توسط دانشجویان با ۳۱ عبارت (با فراوانی‌های متفاوت) توصیف شد که این عبارت‌های استخراج شده در ۱۲ موضوع محوری دسته‌بندی شد. یافته‌ها نشان داد که انتقادهای به سمت سه گروه دانشگاه، مراکز بازدید و دانشجو متوجه می‌شود. بنابراین پیشنهاد می‌شود با توجه انتقادهای ارائه شده، دانشگاه در

برای ارتقای کیفیت بازدیدهای علمی، ضمن برطرف نمودن نارسایی‌های مربوط به خود، در راستای رفع نارسایی‌های مربوط به مراکز بازدید برنامه ریزی‌ها و هماهنگی‌های لازم را انجام دهد. همچنین در مورد دانشجویان، علاوه بر توجیه نمودن و انگیزه دادن به آنان نسبت به اهمیت بازدیدهای علمی، مهارت‌های فردی به ویژه مهارت‌های ارتباطی آنان را با برگزاری کلاس‌های توجیهی تقویت نماید.

جدول شماره ۲: مفهوم پردازی و شکل‌دهی به انتقادهای دانشجویان در مورد بازدیدهای علمی

مورد انتقاد	موضوع محوری	فراوانی	عبارت‌های توصیف کننده
دانشگاه	بی‌توجهی به کیفیت بازدید (۱۸)	۱	نو نبودن بازدید
		۱	کمبود بازدیدها
		۳	کوتاه بودن زمان بازدید
		۴	اعزام شمار زیاد دانشجو در هر بازدید
		۶	نبود امکان عملی نمودن ایده‌ها در دانشگاه
		۱	همراه نبودن استاد درس در بازدید
		۱	مستند نبودن بازدیدها (فیلم و عکس برداری) از سوی دانشگاه
		۱	نبود فرصت برای بازخورد در فرایند یادگیری
	روشن نبودن هدف‌های بازدید (۹)	۴	نامشخص بودن انتظاراتی استاد از دانشجویان در بازدید
		۵	ارائه‌ی نشدن اطلاعات در مورد بازدید پیش از برگزاری
	بی‌نظمی در برنامه‌ریزی برای برگزاری بازدیدها (۱۰)	۲	نبود هماهنگی در برنامه‌ریزی سرویس ایاب و ذهاب
		۵	کمبود امکانات رفاهی بازدید
		۳	همزمانی بازدیدهای علمی با دیگر کلاس‌ها
	نبود ارزشیابی مناسب (۶)	۶	تأکید بر ارائه‌ی گزارش کار
	صداقت در دادن اطلاعات	۴	نبود صداقت در ارائه‌ی توضیحات
		۱	پاسخگو نبودن مسئولان مراکز بازدید به پرسش‌های دانشجو

مراکز بازدید	(۹)	۲	سعی در پنهان نمودن نقاط ضعف مراکز پیش از ورود دانشجویان
		۲	پررنگ کردن نارسایی‌ها و ایجاد ترس از فعالیت‌های کارآفرینانه همانند در دانشجویان
	اهمیت ندادن به موضوع بازدید و دانشجویان (۶)	۳	جدی نگرفتن بازدیدهای علمی از سوی مراکز بازدید
		۳	نامناسب بودن مکان ارائه‌ی توضیحات در مراکز بازدید
نداشتن آگاهی و توان ارائه‌ی مطلب (۱)	۱	نداشتن اطلاعات کافی و توان بیان موضوع از سوی صاحبان مراکز بازدید	
دانشجو	ترس (۲۲)	۱۰	ترس از نداشتن علم و تجربه‌ی کافی در آغاز کسب و کارهای کارآفرینانه همانند
		۱۱	ترس از نبود امکان دسترسی به سرمایه‌ی کافی برای آغاز کسب و کارهای همانند
		۱	ترس از بروکراسی اداری
	نداشتن خودباوری و اعتماد به نفس (۱۳)	۱	احساس ضعف برای شروع کسب و کارهای بزرگ
		۲	آگاهی از فراز و نشیب‌های کارآفرینی و ترس از آغاز آن
		۵	القای نداشتن خود باوری و اعتماد به نفس در بازدید از کسب و کارهای بزرگ
		۵	ترس از نبود توانایی مدیریت کسب و کارهای کارآفرینانه‌ی همانند
	نبود دایره‌ی ارتباطی (۷)	۷	نداشتن دایره‌ی ارتباطی و سرمایه‌ی اجتماعی
	نداشتن استفاده مناسب از بازدید (۳)	۳	تلقی نادرست دانشجویان از بازدید به جای اردوی تفریحی

نداشتن انگیزه‌ی درونی در دانشجویان برای انجام کارهای عملی	۵	نبود انگیزه (۵)
---	---	--------------------

در نهایت مقوله‌بندی راهکارها و پیشنهادهای در ۹ موضوع محوری شکل گرفت که در جدول شماره ۳ نشان داده شده است. در این بخش نیز پیشنهادها به سه گروه دانشگاه، مراکز بازدید و دانشجو ارائه شد. با توجه به فراوانی‌های اختصاص داده شده در بخش اول، توجه به کیفیت بازدیدها و افزایش شمار بازدیدها به دانشگاه پیشنهاد شد. همچنین صداقت در ارائه‌ی اطلاعات و اهمیت دادن به بازدیدها و دانشجویان به مراکز بازدید و خواستن و پیگیری بودن به دانشجو پیشنهاد شد.

جدول شماره ۳: مفهوم پردازی و شکل‌دهی به راهکارها و پیشنهادهای دانشجویان در مورد بازدیدهای علمی

مورد پیشنهاد	موضوع محوری	فراوانی	عبارت‌های توصیف کننده
دانشگاه	افزایش شمار و زمان بازدیدها (۱۱)	۵	افزایش شمار بازدیدها
		۶	افزایش زمان بازدید برای کارایی بالا و یادگیری
	ارزشیابی مناسب (۳)	۱	برگزاری نشست پرسش و پاسخ پس از بازدید
		۲	جایگزین نمودن گزینه‌ی مناسب به جای گزارش کار
	توجه به کیفیت بازدید (۲۱)	۲	همراه بودن استاد درس هنگام بازدید
		۷	دادن آگاهی لازمه پیش از انجام بازدید (تشریح و تصریح هدف بازدید)
		۱	بازدید از مراکز جدید
		۲	برگزاری بازدید در قالب گروه‌های کوچک
		۳	ایجاد فرصتی در دانشکده برای عملی نمودن دیدگاه‌های بازدید (انجمن‌های علمی)
		۱	فیلم‌برداری از بازدیدهای علمی و مستندسازی آن توسط دانشگاه
		۲	تدارک مراکز متنوع بازدید برای ایجاد انگیزه کارآفرینی
		۲	ایجاد تناسب در شمار واحدهای نظری و بازدید علمی
		۱	افزایش قابلیت کارشناسان در ارتباط دادن موضوع

			بازدید و آموخته‌های نظری
	نظم در برگزاری بازدید (۱)	۱	تعیین زمان بازدید با ساعت‌های فراغت دانشجویان از کلاس
	جداسازی بازدید از اردوی تفریحی (۱)	۱	افزایش اردوهای تفریحی به منظور ایجاد تلقی مناسب از بازدیدهای علمی به عنوان واحد درسی
	امکانات رفاهی (۱)	۱	فراهم نمودن امکانات رفاهی در بازدید
مراکز بازدید	اهمیت دادن به بازدید و دانشجویان (۸)	۳	پیش‌بینی و تعیین مکان مناسب برای ارائه‌ی توضیحات
		۵	نشان دادن جنبه‌ی عملی و عینی کار و پرهیز از سخنرانی زیاد
	صداقت در دادن اطلاعات (۱۳)	۱۰	ارائه‌ی اطلاعات دقیق و درست به دانشجویان
		۳	ایجاد انگیزه در دانشجویان به کار به جای ترس و هراس از کار
دانشجو	خواستن و پیگیری بودن (۶)	۱	جست‌وجو برای آگاهی از شرایط به روز علم و اطلاعات و تلاش برای یادگیری
		۵	سعی در ایجاد ارتباط با محیط پیرامون (استاد، تولیدکنندگان، بازاریان و...)

منابع

۱. اسدی، ع. (۱۳۸۷)، جزوه درس مدیریت فناوری دوره دکتری ترویج کشاورزی، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی. پردیس کشاورزی و منابع طبیعی. دانشگاه تهران. منتشر نشده.
۲. آقاسی زاده، فتح الله (۱۳۸۵). اشتغال دانش آموختگان کشاورزی: الزامات و راهکارها، قابل دسترس در : [HYPERLINK "http://www.aeea.ir" http://www.aeea.ir](http://www.aeea.ir)
۳. بارانی، شهرزاد و همکاران (۱۳۸۹). (تأثیر آموزش کارآفرینی بر رفتار کارآفرینانه دانشجویان دانشگاه پیام نور کرمانشاه: رویکرد مدلسازی معادله ساختاری، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، شماره ۵۷، ۱۳۸۹.

۴. پارسا، محمد، ۱۳۸۳. روانشناسی تربیتی، انتشارات سخن.
۵. جباری، غضنفر و مقصود ماهو (۱۳۸۹). (نقش گردش علمی در یادگیری جغرافیا و زمین شناسی و علوم تجربی، کمیسیون یاددهی و یادگیری شهرستان بهار، نوشته در ۱۶ آبان، ۱۳۸۹).
۶. حجازی، یوسف و همکاران (۱۳۷۹). (سازه های موثر بر ارزیابی درونی نظام آموزش عالی کشاورزی بررسی موردی گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تهران، مجله علوم کشاورزی ایران جلد ۳۱، شماره ۴، ۱۳۷۹).
۷. خسروی پور، بهمن و محمدرضا سلیمانپور (۱۳۸۸). (راهکارهای آموزشی موثر در توسعه اشتغال دانش آموختگان مجتمع آموزش جهاد کشاورزی، فصلنامه پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، شماره ۹، تابستان و پاییز ۱۳۸۸).
۸. -زمانی، غلامحسین و فضل الله بهرامی (۱۳۸۰). (آموزش عالی کشاورزی: تنگناها و راهکارها، جهاد، شماره ۲۴۵-۲۴۴، سال ۲۱، آذر و دی).
۹. صارمی، محمود (۱۳۸۶). (کارآفرینی در دانشگاه، مرکز توسعه ی کارآفرینی، مهر ۱۳۸۶ HYPERLINK (www.aftab.ir)
"http://www.aftab.ir" www.aftab.ir).
۱۰. صفوی، امان الله (۱۳۷۲). کلیات روش ها و فنون تدریس، چاپ و نشر ایران.
۱۱. محمدرضا نصرآبادی و غلامرضا پزشکی راد (۱۳۸۴). آموزش عالی و توسعه پایدار در روند جهانی شدن، فصلنامه ی نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی، شماره ۱۰، زمستان ۱۳۸۴.
۱۲. میرزاآقایی، حمید، ۱۳۸۷. برنامه ریزی برای انجام بازدیدهای خلاقیت زا برای دانش آموزان، HYPERLINK www.fekreno.org "http://www.fekreno.org" شهریور ۱۳۸۷.
۱۳. کریپندورف، ک. ۱۳۷۸. تحلیل محتوا. ترجمه هوشنگ ناییبی، تهران: انتشارات روش.
۱۴. سرمد، ز. و همکاران (۱۳۸۱). روش های تحقیق در علوم رفتاری. چاپ سوم، تهران: انتشارات آگه.
۱۵. هولستی، ال-آر. (۱۳۷۳). تحلیل محتوی در علوم انسانی و اجتماعی. ترجمه: نادر سالار زاده امیری، تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
۱۶. ورمزیاری، حجت و منصور غنیا و مسعود برادران (۱۳۸۷). دیدگاه دانشجویان نسبت به وضعیت نظام آموزش عالی کشاورزی در ایران؛ چالش ها و راهکارها (بررسی موردی: دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین)، مجله دانش کشاورزی، جلد ۱۸، شماره ۴، ۱۳۸۷.
۱۷. حجازی، یوسف. (1385) چهار بنیان آموزش کشاورزی و منابع طبیعی.
18. Adcock, R. and D. Collier. 2001. Measurement validity: A shared standard for qualitative and quantitative research. American Political Science Review 95: 529-546.ch 18, 43-57.
19. HYPERLINK "http://www.roshd.ir" www.roshd.ir

20. HYPERLINK "http://www.tmm.ir" www.tmm.ir
21. Gallader, J. et al, (2000). Introduction to Content Analysis., CABI International Press.
22. GAO., 1996., Content Analysis: A Methodology for Structuring and Analyzing Written Material, U.S. General Accounting Office. Program Evaluation and Methodology Division.